

15 Patnáct let úspěchů i klopýtání

Tři exministři obrany (Dobrovský, Vetchý, Kostelka), dva někdejší náčelníci Generálního štábu AČR (Pezl, Šedivý) a dalších více než 150 účastníků z řad civilní bezpečnostní komunity, ministerstev obrany, zahraničních věcí, vnitra a policie se sešlo ve dnech 22. a 23. listopadu v Praze na konferenci „15 let vývoje politiky a armády v Československu a v České republice“. Připravily ji Asociace pro bezpečnost, obranu a ochranu společnosti a státu (BOOSS) a Středisko bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie (SBP CESES) Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Cílem setkání bylo zhodnotit vývoj bezpečnostní politiky a armády po listopadu 1989 a zamyslet se nad další cestou v souvislosti se současnými vnitřními i mezinárodními podmínkami.

S hlavním referátem „Nelehká přeměna armády a zrod bezpečnostní politiky“ vystoupil zástupce Střediska bezpečnostní politiky CESES Antonín Rašek.

Nejprve podrobně rozebral složitosti první poloviny devadesátých let minulého století a tehdejší rozvoj bezpečnostní politiky a armády se všemi klady i zápory. Mimo jiné konstatoval, že „průběh první etapy výstavby

Armády České republiky ukazuje, že vláda a nové vedení resortu obrany v mnohém ustoupily od charakteru přestavby ozbrojených sil zahájené bezprostředně po listopadu 1989... Za nejzávažnější opomenutí lze považovat neobnovení Rady obrany státu (Bezpečnostní rada státu vznikla až v r. 1998 – pozn. aut.) a oddalování přijetí nové obranné a vojenské legislativy“.

DESATERO KONKRÉTNÍCH CÍLŮ

Ve druhé části referátu se Antonín Rašek věnoval období po vstupu republiky do NATO v březnu 1999. Přehledně popsal, co tento fakt přinesl naší společnosti, ozbrojeným silám a jak se odrazil v současné bezpečnostní politice státu. Nevyhnul se ani nové koncepci výstavby profesionální armády. Čtrnáct let od listopadových událostí a jedenáct let po zrodu AČR schválila vláda v listopadu 2003 dokument, jímž se realizuje první skutečně zásadní reforma, konstatoval v této části. Než jsme dospěli k tomuto strategickému rozhodnutí, uplynula dlouhá řada let, během nichž se na ozbrojené síly nepříliš efektivně vynaložilo kolem půl bilionu korun! Přitom se současný vojenský rozpočet musí umět vypořádat s minulými chybnými rozhodnutími – s nákupy málo účinných zbraňových systémů a s vysokými náklady na platby za výsluhu let zbytečně dlouho sloužících vojáků z povolání. A to nás náklady na skutečnou reformu teprve čekají.

V závěru svého vystoupení zformuloval desatero konkrétních cílů pro tvorbu plnohodnotné bezpečnostní politiky státu. Kromě jiného podpořil myšlenku na vytvoření podmínek pro rozvoj vojenského myšlení, a to především v budování pracovišť se strategickým určením na Ministerstvu obrany a Generálním štábu, na Univerzitě obrany, na vědecko-výzkumných pracovištích a v mediální sféře.

NENÍ PROSTOR PRO CHYBY

Současné reformě armády se z netradičního pohledu věnoval ve svém koreferátu náměstek ministra obrany Martin Bělčík. „V procesu reformy si nemůžeme dovolit příliš mnoho chyb,“ podotkl v úvodu. „Jedná se totiž o proces, který se přímo a nezprostředkovaně dotýká osudů příliš velkého počtu občanů, příliš velkého počtu obcí a celých regionů, rozhoduje se v něm o značných finančních prostředcích a velkých materiálních hodnotách a nastavuje se jím systémové prostředí pro zajišťování bezpečnosti země do vzdálené budoucnosti, poměřitelné až dalšími generacemi.“

Připomněl názor renomovaných odborníků, kteří kromě jiného upozornili na to, že podařilo-li se při plánování koncepce reformy postihnout 70% opatření, pak bylo dosaženo mimořádného úspěchu!

V další části shrnul impulzy, které vedly ke vstupu republiky do Severoatlantické aliance a také k potřebě reformy ozbrojených sil. „Zkušenosti z počátečních let našeho členství v NATO velmi záhy ukázaly deficit potřebných schopností Armády ČR. Nešlo přehlédnout, že v Alianci není možné být černým pasažérem, ale pouze plnohodnotným členem.“

REFORMA NEJEN U NÁS

Aliance zahájila vnitřní revizi struktury ozbrojených sil s cílem maximálně zefektivnit systém velení a řízení a vytvořit předpoklady pro úspěšné vedení operací v souladu s politicko-vojenskými ambicemi nově formulovanými zejména po 11. září 2001.

„Na světě neexistují ozbrojené síly, které by dokázaly při zpravidla omezených finančních prostředcích pokrýt všechna možná rizika,“ zdůraznil náměstek Bělčík. Výsledkem je podle něj politický kompromis mezi výší výdajů a mírou rizika, kterou je ochoten přijmout vrcholový management státu. Jedná se o aplikaci zásady tzv. rozumné dostatečnosti. Podle ní je v reformě plánována výstavba ozbrojených sil na nikoli nejhorší možnou situaci, to koneckonců není ani možné, ale na situaci nejpravděpodobnější.

MANAŽERSKÝ TROJÚHELNÍK

„Byl zvolen model manažerského trojúhelníku,“ pokračoval náměstek ministra obrany, „jehož jeden vrchol tvoří bezpečnostní hrozby a rizika, druhý strategické úkoly a schopnosti ozbrojených sil a třetí výdaje na obranu.“

Princip trojúhelníku znamená, že ozbrojeným silám nelze ukládat nové úkoly neomezeně bez příslušného efektu v rozpočtu. To platí i opačně, tedy že ozbrojeným silám nelze snižovat rozpočet, aniž by byly dotčeny jejich schopnosti, respektive by současně nebyly upraveny politicko-vojenské ambice.

Při té příležitosti se také zmínil o často používaném rčení „menší peníze = menší armáda“. Podle Bělčíka je reforma z pohledu manažera smlouva, která stanovila předmět dodávky, čas dodávky a její zdroje. „Tudíž změna peněz nemusí vždy a nevyhnutelně znamenat změnu v předmětu dodávky, ale rozhodně bude znamenat změnu v čase,“ řekl. „Změna v čase však může být politicky neudržitelná, neboť je třeba si uvědomit, že se pohybujeme v aliančním prostředí.“

Současně upozornil, že podobná změna by byla také silně negativním signálem pro vojáky Armády ČR, a podotkl, že je neustále třeba si uvědomovat, že žijeme v reálném trhu práce.

REFLEXE A SOUČASNÉ VÝZVY

S druhým hlavním referátem na konferenci vystoupil Miloš Balabán, vedoucí Střediska bezpečnostní politiky CESES FSV UK. Věnoval se v něm tvorbě a realizaci bezpečnostní politiky v historickém národním i mezinárodním kontextu.

Značnou část projevu věnoval tematice systému komplexního řízení bezpečnosti země. „Jsme zřejmě na počátku přechodu mezi

dvěma přístupy k jejímu zajišťování,“ řekl. „V dosavadním, řekněme, ‚tradičním‘ modelu občan plní své povinnosti, přičemž stát má právo vyžadovat jejich plnění. Modernější pojetí však s občanem počítá jako s partnerem, který sám nese jistou odpovědnost za bezpečnost.“

V souvislosti s tím se zmínil o stále přetrvávajícím resortismu, který se „často projevuje v soupeření silových resortů i uvnitř nich, o kompetence a následně při realizaci bezpečnostní politiky“. To pak vede k tomu, že jednotlivé subjekty postupují nekoordinovaně, což má jak politické, tak ekonomické dopady. „Existují také výrazné duplicity v oblasti krizové a branné legislativy,“ pokračoval. To se pak projevuje „v překrývání opatření v krizových plánech a plánech obrany, neefektivním a neracionálním zdvojování výdajů na civilní nouzové plánování a obranné plánování, budování dvojí krizové infrastruktury – při Ministerstvu vnitra a Ministerstvu obrany, ve věčně odkládané reformě zpravodajského systému a podobně“.

NA SHLEDANOU ZA ROK

„Toto je unikátní příležitost vyměnit si mimo půdu ministerstva názory na citlivé věci, které se týkají bezpečnosti státu a bezpečnostní problematiky vůbec,“ řekl na adresu rokování Zdeněk Borkovec, zástupce ředitele sekce obranné politiky a strategie MO – politický ředitel. „Odvážím si odtud některé zajímavé poznatky. Myslím, že už jenom to, že tady zazní i jiné názory než konformní, je užitečné. A jsem všemi deseti pro to, aby se podobné setkání za rok opakovalo.“

Stejný názor vyslovilo více účastníků. A tak možná za rok na shledanou.

Text a foto: Jaroslav PAJER

U příležitosti konference vydalo SBP CESES publikaci „Bezpečnostní politika ČR – výzvy a problémy“ s oběma hlavními referáty a 15 dalšími příspěvky.

